

De Relatie tussen Blootstelling aan Internetpornografie en de Communicatie over Wensen en
Grenzen bij Adolescente Meisjes:
De Rol van Traditionele Genderrolopvattingen

Master Thesis

2014 - 2015

Naam :	Lieke Takkenberg	Studentnummer: 4137396
	Universiteit Utrecht	
Cursus:	Master Thesis Jeugdstudies	
Opdracht:	Master thesis	
Word count:	5997	
Referenties:	30	
Datum:	17-06-2015	
Docent:	MSc Jenneke van Ditzhuijzen	

Samenvatting

Introductie: Om de seksuele gezondheid van adolescente meisjes te kunnen verbeteren is er meer inzicht nodig in factoren die bijdragen aan een lage communicatie over wensen en grenzen (CWG). In deze studie is daarom de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG van adolescente meisjes onderzocht. Tevens is er gekeken of deze relatie gemedieerd werd door genderrolopvattingen. **Methode:** Er is gebruik gemaakt van de cross-sectionele dataset van Seks onder je 25^e II met een steekproef van 4606 meisjes tussen de 12 en 25 jaar. **Resultaten:** Multipiele regressieanalyses toonden aan dat meisjes die waren blootgesteld aan internetpornografie, geheel tegen verwachting, significant hoger scoorden op CWG dan meisjes die hier niet aan blootgesteld waren. Daarnaast lieten zij minder traditionele genderrolopvattingen zien. Meisjes met traditionele genderrolopvattingen scoorden, volgens verwachting, significant lager op CWG. Genderrolopvattingen leek de relatie tussen internetpornografie en CWG te mediëren, maar uit de Sobel's test bleek deze niet significant te zijn. Tevens bleken alle voorspellers sterkere effecten te hebben bij het “praten over wensen” dan bij het “praten over grenzen”. **Conclusie:** Mogelijk bieden andere factoren verklaringen voor deze bevindingen, zoals persoonlijkheid, selectie-effecten en methodologische verklaringen. Om meer inzicht te krijgen in causaliteit in deze relaties, is longitudinaal vervolgonderzoek gewenst.

Sleutelwoorden: internetpornografie, genderrolopvattingen, communicatie over wensen en grenzen, adolescentie, meisjes

Introductie

Een gebrekkige seksuele assertiviteit, waarbij weinig over wensen en grenzen wordt gecommuniceerd, kan schadelijke consequenties hebben voor de seksuele gezondheid (Impett, Schooler & Tolman, 2006). Zo bleek dat meer dan de helft van de vrouwen hun grenzen niet aangaven waardoor ze instemden met ongewenste seks (O'Sullivan & Allgeier, 1998), wat schadelijk kan zijn voor de seksuele gezondheid (Impett & Peplau, 2002). Communicatie over wensen en grenzen (CWG) is erg belangrijk om positieve seksuele ervaringen op te kunnen doen (Hurlbert, 1991). Vrouwen die minder praten over wensen en grenzen scoren namelijk ook lager op seksueel plezier en op seksuele tevredenheid (Hurlbert, 1991). Als er weinig over seksuele wensen en grenzen wordt gecommuniceerd, kan dit dus afbreuk doen aan de seksuele gezondheid (Vanwesenbeeck, 2011). Het is daarom van belang om onderzoek te doen naar factoren die gerelateerd zijn aan een lage CWG bij adolescente meisjes, zoals blootstelling aan internetpornografie (Simons, Simons, Lei, & Sutton, 2012) en traditionele genderrolopvattingen (Kalof, 2000). Meer inzicht in de samenhang van deze factoren is nodig zodat, door middel van geschikte interventies, de seksuele gezondheid van adolescente meisjes verbeterd kan worden.

Onderzoek heeft aangetoond dat frequente blootstelling aan internetpornografie negatief gerelateerd is aan CWG van adolescente meisjes (Simons et al., 2012; Bonino, Ciairano, Rabaglietti, & Cattelino, 2006). Dit zou te maken hebben met genderongelijkwaardigheid in seksuele scripts die tot uiting komen in internetpornografie (Braun-Courville & Rojas, 2009). Deze seksuele scripts zijn de richtlijnen voor seksueel gedrag en kunnen de seksuele assertiviteit van adolescente meisjes belemmeren doordat deze richtlijnen weinig aandacht hebben voor wensen en grenzen van vrouwen (Braun-Courville & Rojas, 2009). Door de weergave van genderongelijkwaardigheid in seksuele scripts kan frequente blootstelling aan internetpornografie daarom gerelateerd zijn aan de instandhouding van traditionele genderrolopvattingen wat vervolgens weer gerelateerd kan zijn aan CWG bij adolescente meisjes.

In eerder onderzoek is gevonden dat frequente blootstelling aan internetpornografie positief gerelateerd is aan de traditionele genderrolopvattingen (Hald, Malamuth, & Lange, 2013; Brown & L'Engle, 2009). Ook lijkt aangetoond dat traditionele genderrolopvattingen positief gerelateerd zijn aan een gebrekkige seksuele assertiviteit bij meisjes (Kalof, 2000; Murnen, Perot, & Byrne, 1989). Nog onbekend is of traditionele genderrolopvattingen de

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

relatie tussen frequente blootstelling aan internetpornografie en CWG mediëren. Het huidige onderzoek richt zich dan ook op het onderzoeken van dit mogelijke mediatie-effect.

Blootstelling aan internetpornografie en CWG

Blootstelling aan internetpornografie draagt mogelijk bij aan een verminderde seksuele assertiviteit, en daarmee aan verminderde CWG. Internetpornografie omvat alle online seksueel getinte media die veel bloot en seks weergeven (Brown & L'Engle, 2009). De objectiveringstheorie biedt een verklaring voor de relatie tussen frequente blootstelling aan internetpornografie en CWG. Deze theorie gaat ervan uit dat de vrouwen in pornografie als object worden weergegeven, hetgeen bijdraagt aan de manier waarop vrouwen met eigen seksuele wensen en grenzen omgaan (Fredrickson & Roberts, 1997). Door de objectivering onderschikken vrouwen zich aan het seksuele plezier van de man en wordt er minder belang gehecht aan het seksuele plezier van de vrouw, en daarbij dus ook minder aan de wensen en grenzen van de vrouw (Fredrickson & Roberts, 1997; Klaassen & Peter, 2014). Hierdoor kan blootstelling aan internetpornografie negatief gerelateerd zijn aan CWG van adolescente meisjes.

De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG leek in verschillende onderzoeken te zijn aangetoond. Uit een grootschalig longitudinaal onderzoek is gebleken dat blootstelling aan pornografie bij vrouwen negatief gerelateerd was aan het aangeven van grenzen (Simons et al., 2012). Hierbij werden vragenlijsten afgenomen over onder andere pornografie-gebruik, dader- en slachtofferschap en de seksuele assertiviteit van vrouwen. Een ander longitudinaal onderzoek toonde aan dat zelf-objectivering bij adolescente meisjes, door blootstelling aan pornografie, gerelateerd was aan een lage CWG (Impett et al., 2006), wat eveneens uit een cross-sectioneel onderzoek bleek (Hill & Fischer, 2008). Daarnaast bleek uit een cross-sectioneel onderzoek dat blootstelling aan pornografie bij adolescente meisjes de kans significant vergrootte op het ondergaan van passief seksueel geweld (Bonino et al., 2006). Onder passief seksueel geweld wordt het instemmen met ongewenste seksuele handelingen verstaan. Waarom meisjes gevoeliger lijken te zijn voor deze effecten van pornografie is nog onbekend, maar genderrolopvattingen lijken een rol te spelen in de relatie tussen blootstelling aan pornografie en het ondergaan van passief geweld (Bonino et al., 2006). De resultaten suggereren dat het kijken naar pornografie ertoe leidt dat er minder belang wordt gehecht aan de wensen en grenzen van vrouwen. Omdat de rol van

genderrolvattingen in deze relatie nog onbekend is richt de huidige studie zich op de samenhang met genderrolvattingen.

Blootstelling aan internetpornografie en traditionele genderrolvattingen

Internetpornografie bevat veelal uitingen van seksuele genderscripts die overeenkomen met traditionele genderrolvattingen, zoals dominantie bij mannen (Braun-Courville & Rojas, 2009). Hierdoor draagt blootstelling aan deze beelden mogelijk bij aan traditionele genderrolvattingen (Muehlenhard & McCoy, 1991; Peter & Valkenburg, 2009). De relatie tussen internetpornografie en traditionele genderrolvattingen kan verklaard worden door de cultivatietheorie. Deze verklaart namelijk dat frequente blootstelling aan eenzijdige mediabeelden een verdraaid beeld van de werkelijkheid kunnen geven (Gerbner, Gross, Morgan, & Signorielli, 1994). Hierdoor kunnen de veelal onrealistische beelden als normatief beschouwd worden (Gerbner et al., 1994). Omdat veel adolescenten, door de anonimiteit en toegankelijkheid, gebruik maken van internet om informatie over seksualiteit te verkrijgen, zou deze informatie kunnen bijdragen aan de vorming van traditionele genderrolvattingen (Brown & L'Engle, 2009; To, Ngai, & Kan, 2012). Daarnaast vindt de seksualiteitsontwikkeling plaats tijdens de adolescentie, waarin adolescenten mogelijk door onzekerheden teruggrijpen op traditionele genderscripts die juist structuur en zekerheid bieden (Vanwesenbeeck, 2011; Steele & Brown, 1995). Bovenstaande theorie suggereert dus dat er mogelijk een positieve relatie bestaat tussen blootstelling aan internetpornografie en traditionele genderrolvattingen.

Deze positieve relatie tussen internetpornografie en traditionele genderrolvattingen is in verschillend onderzoek gevonden. Zo bleek uit een experimenteel onderzoek dat er een positieve relatie bestond tussen blootstelling aan pornografie en traditionele genderrolvattingen (Hald et al., 2013). De experimentele groep werd blootgesteld aan pornografische video's. Uit vragenlijsten naar attituden die zowel voor als na het experiment werden afgenomen bleek dat de toegenomen blootstelling aan pornografische beelden negatief gerelateerd was aan egalitaire attituden ten opzichte van vrouwen (Hald et al., 2013). Dit onderzoek is echter uitgevoerd bij volwassenen (Hald et al., 2013), maar doordat adolescenten door onzekerheden mogelijk nog meer geneigd zijn tot overname van de stereotype seksuele scripts (Vanwesenbeeck, 2011; Steele & Brown, 1995), zou dit effect bij adolescenten hetzelfde of nog sterker kunnen zijn. Door (nieuwe) seksuele ervaringen op te doen tijdens deze levensfase kan het conformeren naar gendernormativiteit uit seksuele scripts

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

namelijk meer “houvast” bieden (Vanwesenbeeck, 2011). Daarnaast is uit een longitudinaal onderzoek gebleken dat meer frequente blootstelling aan pornografie positief gerelateerd was aan traditionele genderrolvattingen bij adolescenten (Brown & L'Engle, 2009). Er zijn dus aanwijzingen dat frequente blootstelling aan internetpornografie inderdaad samenhangt met traditionele genderrolvattingen, hetgeen past bij de cultivatietheorie (Gerbner et al., 1994).

Traditionele genderrolvattingen en CWG

Een lage CWG bij adolescente meisjes heeft mogelijk te maken met de heersende sociaal-culturele perceptie over gender en seksualiteit, waarbij een heteroseksuele dubbele moraal wordt gehanteerd (Greene & Faulkner, 2005). Onbewuste automatische processen zouden een grote rol kunnen spelen bij de instandhouding van de dubbele moraal (Vanwesenbeeck, 2011). Het hanteren van traditionele genderrolvattingen zou deels zo'n onbewust proces kunnen zijn (Greene & Faulkner, 2005). Traditionele genderrolvattingen zijn overtuigingen over passende gedragingen voor mannen en vrouwen (Greene & Faulkner, 2005). Op het gebied van seksualiteit worden deze traditionele genderrolvattingen bij mannen gekenmerkt door dominantie en seksuele agressie en bij vrouwen door onderdanigheid en kwetsbaarheid (Klaassen & Peter, 2014). Door het hanteren van traditionele genderrolvattingen hebben jongens meer seksuele vrijheid dan meisjes in het bepalen van wensen en grenzen (Varga, 2003). Hierdoor communiceren meisjes met traditionele genderrolvattingen mogelijk minder over wensen en grenzen dan meisjes met meer progressieve genderrolvattingen. Hierdoor kunnen de genderrolvattingen gerelateerd zijn aan CWG.

Verschillende onderzoeken hebben ondersteuning gevonden voor het verklaren van deze relatie. Uit twee cross-sectionele onderzoeken bleek dat traditionele genderrolvattingen gerelateerd waren aan een lage seksuele assertiviteit bij adolescente meisjes, waarbij sprake was van minder communicatie over wensen en grenzen (Greene & Faulkner, 2005; Muehlenhard & McCoy, 1991). Daarnaast toonde een longitudinaal onderzoek aan dat adolescente meisjes met traditionele genderrolvattingen hun wensen en grenzen minder aangaven waardoor er ongewenste seksuele ervaringen werden opgedaan (Kalof, 2000). In dit onderzoek werden vragenlijsten afgenomen over onder andere stereotype genderrolvattingen en ongewenste seksuele ervaringen, waarin CWG aan bod kwam (Kalof, 2000). Er zijn dus aanwijzingen dat traditionele genderrolvattingen negatief gerelateerd zijn aan CWG bij adolescente meisjes.

Het mediërende effect van traditionele genderrolvattingen

Uit bovenstaande theorie en empirie blijkt dat er sterke aanwijzingen bestaan dat blootstelling aan internetpornografie negatief gerelateerd is aan CWG, dat traditionele genderrolvattingen negatief gerelateerd zijn aan CWG en dat blootstelling aan internetpornografie positief gerelateerd is aan traditionele genderrolvattingen. Onderzoek naar de mediërende rol van traditionele genderrolvattingen in de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG van adolescente meisjes ontbreekt echter nog.

De hoofdvraag in het huidige onderzoek is daarom: “Wat is de rol van traditionele genderrolvattingen in de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en de communicatie over wensen en grenzen (CWG) bij adolescente meisjes?” Aan de hand van bovenstaande theorie en empirie worden onderstaande vraagstellingen met bijbehorende hypothesen onderzocht.

- 1. Is er een relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG bij adolescente meisjes?* Er wordt een negatieve relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG bij adolescente meisjes verwacht, waarbij blootstelling aan internetpornografie samenhangt met een lagere score op CWG.
- 2. Is er een relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolvattingen bij adolescente meisjes?* Er wordt een positieve relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en traditionele genderrolvattingen verwacht, waarbij blootstelling aan internetpornografie samenhangt met een hogere score op genderrolvattingen.
- 3. Is er een relatie tussen genderrolvattingen en CWG bij adolescente meisjes?* Er wordt een negatieve relatie tussen genderrolvattingen en CWG verwacht, waarbij meer traditionele genderrolvattingen samenhangen met een lagere score op CWG.
- 4. Wordt de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG bij adolescente meisjes gemedieerd door genderrolvattingen?* Er wordt verwacht dat de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG bij adolescente meisjes gemedieerd wordt door traditionele genderrolvattingen.

Naarmate adolescenten ouder worden en meer seksuele ervaring opdoen zouden ze assertiever kunnen worden in het aangeven van wensen en grenzen (Rickert, Sanghvi, & Wiemann, 2002). De score op CWG zou dus hoger kunnen zijn bij oudere adolescenten dan bij jongere adolescenten. In het huidige onderzoek is daarom gecontroleerd voor leeftijd.

Methode

Participanten

In het huidige onderzoek werd de dataset van Seks onder je 25^e II (de Graaf et al., 2012) gebruikt. Deze cross-sectionele studie richt zich op de seksuele gezondheid en seksuele ontwikkeling bij jongeren van 12 tot 25 jaar ($M= 18.6$, $SD= 3.35$) anno 2012. 7841 Respondenten hebben meegedaan aan de studie waaronder 4606 meisjes. De respondenten zijn op twee manieren geworven. De groep jongeren van 12 tot 16 jaar is geworven via scholen voor voortgezet onderwijs. Er is hierbij gebruik gemaakt van een databestand waar alle Nederlandse scholen in opgenomen zijn. Er is per provincie aselekt een aantal scholen voor vmbo, havo en vwo geselecteerd, zodanig dat de spreiding van de scholen overeenkwam met de verdeling van jongeren over het land. De benodigde klassen werden vervolgens willekeurig over de geselecteerde scholen verdeeld en hierbij werd rekening gehouden met de onderwijstypen binnen elke school. In totaal hebben 43 scholen meegedaan. Omdat veel jongeren vanaf 17 jaar geen voortgezet onderwijs meer volgen is er gebruik gemaakt van de gemeentelijke basisadministratie om jongeren tussen de 17 en 25 te kunnen bereiken. 55 gemeenten hebben hieraan meegewerkt. Voor een vergelijkbare spreiding als in de schoolse steekproef zijn ook de gemeenten willekeurig gekozen.

Procedure en respons

De participanten vulden een vragenlijst in met vragen over een breed scala aan seksualiteit gerelateerde thema's. De vragenlijst is bij de buitenschoolse steekproef elektronisch afgenomen via internet. Deze jongeren kregen per brief een oproep om mee te werken aan dit onderzoek met daarin een link naar de website waar de vragenlijst kon worden ingevuld. Alle respondenten kregen een eigen gebruikersnaam en wachtwoord om in te loggen en om de anonimiteit te waarborgen. Op scholen werd de vragenlijst klassikaal ingevuld in computerlokalen.

Voor de jongeren die door middel van de gemeentelijke basisadministratie zijn benaderd was de respons 16,5%, wat betekent dat vijf van de zes jongeren niet reageerden op de oproep. Er is nagegaan of deze non-responsgroep afwijkt van de responsgroep op basis van geslacht, leeftijd, etniciteit, dagelijkse bezigheid en opleidingsniveau, en dat bleek niet zo te zijn. Een weegfactor zorgde ervoor dat de steekproef te generaliseren was naar de populatie jongeren van 12 tot 25 jaar in Nederland (de Graaf et al., 2012).

Meetinstrumenten

Voor de huidige studie zijn enkele schalen uit de vragenlijst geselecteerd waarmee het huidige onderzoek is uitgevoerd. Niet alle referenties voor de concepten waren beschikbaar.

Communicatie over wensen en grenzen (CWG)

CWG is de afhankelijke variabele en in de huidige studie is dit gemeten aan de hand van de samenvoeging van “praten over wensen” en “praten over grenzen”. Alleen respondenten die seksuele ervaringen hebben opgedaan hebben deze vragen beantwoord. CWG bestond uit de vragen (1) “Waarover heb je gepraat met de laatste jongen/ het laatste meisje met wie je seksuele dingen hebt gedaan?”, (2) “waarover heb je gepraat met de laatste jongen/ het laatste meisje met wie je geslachtsgemeenschap hebt gehad?” en (3) “waarover heb je gepraat met de laatste jongen/ het laatste meisje met wie je anale seks hebt gehad?” Deze schalen bestonden uit meerdere items waarvan twee items de CWG maten, namelijk (a) “over dingen die ik leuk vind op het gebied van seks”, (“communicatie over wensen”) en (b) “over dingen die ik niet wil doen op het gebied van seks”, (“communicatie over grenzen”). Participanten hadden vijf antwoordmogelijkheden bij alle bovengenoemde items, namelijk: (1) nooit, (2) wel eens, (3) regelmatig, (4) vaak en (5) heel vaak. De gemiddelden van alle scores op “praten over wensen” en van alle scores op “praten over grenzen” zijn samengevoegd tot CWG. De scorering van CWG was 2-10 waarbij een hogere score een hogere CWG betekende. Uit de betrouwbaarheidsanalyse van CWG kwam een hoge Cronbach’s Alpha ($\alpha=0.80$).

Blootstelling aan internetpornografie

Blootstelling aan internetpornografie is een onafhankelijke variabele en in de huidige studie is dit gemeten aan de hand van de vraag: “Heb je de afgelopen 6 maanden wel eens de volgende dingen gedaan?” Deze schaal bestond uit zes items, waarvan één item internetpornografie meet, namelijk: “een pornosite bekeken”. Er kon middels een driepuntsschaal geantwoord worden: (1) nooit, (2) één keer en (3) meer dan één keer. Deze variabele is gedichotomiseerd tot “niet blootgesteld” en “wel blootgesteld” aan internetpornografie, waarbij de antwoordmogelijkheden (1) en (2) tot “niet blootgesteld” zijn gerekend en antwoordmogelijkheid (3) tot “wel blootgesteld”.

Traditionele genderrolopvattingen

De mediërende variabele werd gemeten aan de hand van de schaal “opvattingen over gender”, ook wel omschreven als genderconservatisme (van Fulpen et al., 2002). Hierbij werden vier opvattingen gemeten over (a) een meisje dat een jongen versiert, (b) een jongen

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

die een meisje versiert, (c) een meisje dat seks heeft met veel verschillende jongens en (d) een jongen die seks heeft met veel verschillende meisjes. Participanten konden hierbij per variabele de volgende vijf antwoordmogelijkheden geven: (1) helemaal niet goed, (2) eigenlijk niet goed, (3) maakt me niks uit, (4) eigenlijk wel goed en (5) helemaal goed. Traditionele genderrolvattingen worden gemeten aan de hand van verschilcores, waarbij $(b+d) - (a+c)$ de verschilcore weergeeft ten aanzien van de genderrolvattingen. Een verschilcore van -8 t/m -1 werd gecodeerd als een omgekeerde dubbele moraal, waarbij meisjes meer mogen dan jongens. Een verschilcore van 0 stond voor gendergelijkwaardigheid en alle verschilcores van 1 t/m 8 werden gecodeerd als traditionele genderrolvattingen. Omdat het huidige onderzoek zich richt op traditionele genderrolvattingen worden alle verschilcores van -1 t/m -8 en 0 beschouwd als “niet-traditioneel”. Een hoge verschilcore wordt in het huidige onderzoek beschouwd als een hoge mate van traditionele genderrolvattingen. De schaal genderrolvattingen bleek voldoende betrouwbaar ($\alpha=0.72$).

Statistische analyse

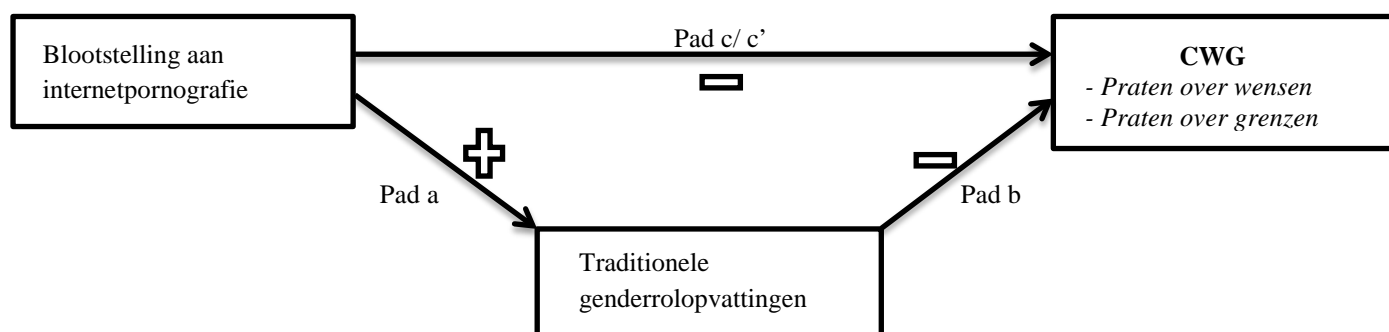
Voor het analyseren van de data is het statistische programma IBM SPSS Statistiscs 22 gebruikt. Het hypothetisch model (Figuur 1) is getoetst aan de hand van multiële regressieanalyses, bestaande uit drie modellen. Hiervoor is er eerst gekeken of er aan de statistische voorwaarden is voldaan. Er was sprake van lineaire samenhang tussen de voorspellers en de afhankelijke variabele. Daarnaast waren de residuen normaal verdeeld, behalve bij genderrolvattingen. Ook was er sprake van homoscedasticiteit. Er was geen sprake van multicollineariteit tussen de voorspellers. Verder is in alle analyses leeftijd opgenomen als controlevariabele.

In het eerste model is de directe relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG getoetst (Figuur 1: pad c'). Om de mediatie van genderrolvattingen te toetsen is er eerst, aan de hand van een aparte lineaire regressieanalyse, de samenhang tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolvattingen getoetst (Figuur 1: pad a). Vervolgens is er in het tweede model, aan de hand van dezelfde multiële regressieanalyse, de relatie tussen genderrolvattingen en CWG (Figuur 1: pad b) getoetst. In het derde model is tot slot het directe effect van blootstelling aan internetpornografie op CWG opnieuw getoetst, waarbij er gecontroleerd werd voor genderrolvattingen (Figuur 1: pad c). Vervolgens zijn dezelfde multiële regressieanalyses uitgevoerd apart voor “praten over wensen” en “praten over

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

grenzen” als afhankelijke variabelen, om te toetsen of het effect van de voorspellers sterker is voor “praten over wensen” of voor “praten over grenzen”.

Hierbij zou er sprake zijn van een partiële mediatie wanneer het effect van de directe relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG, na toevoeging van de mediator, afneemt maar significant blijft. Wanneer de directe relatie na toevoeging van de mediator niet meer significant is, zou er sprake zijn van een volledige mediatie. Om het mediatiemodel te toetsen op significantie, is er gebruik gemaakt van Sobel’s test (Baron & Kenny, 1986).



Figuur 1: Hypothetisch model over de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG van adolescente meisjes, gemedieerd door traditionele genderrolvattingen

Resultaten

Beschrijvende statistieken

De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 18.69 jaar ($SD=3.32$). Tabel 1 geeft de beschrijvende statistieken weer van de communicatie over wensen en grenzen met de laatste partner (CWG), het “praten over wensen” en het “praten over grenzen” van meisjes uit de dataset van Seks onder je 25eII. Van de respondenten was 13.9% blootgesteld geweest aan internetpornografie. 21.1% Van de respondenten hanteerde traditionele genderrolvattingen, waarbij meer seksuele vrijheid werd toegekend aan jongens dan aan meisjes. 8.9% Van de respondenten hanteerde een omgekeerde dubbele moraal, waarbij meer seksuele vrijheid werd toegekend aan meisjes dan aan jongens. De meerderheid (70%) hanteerde genderrolvattingen die gekenmerkt werden door gendergelijkwaardigheid; er werd evenveel seksuele vrijheid toegekend aan jongens en meisjes.

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

Tabel 1

Beschrijvende statistieken van de communicatie over wensen en grenzen (CWG), praten over wensen en praten over grenzen bij adolescente meisjes

	CWG		Praten over wensen	Praten over grenzen
	N (%)	M (SD)	M (SD)	M (SD)
Totale steekproef	4606 (100)	5.77 (2.4)	2.99 (1.34)	2.78 (1.27)
Blootstelling aan internetpornografie				
<i>Niet blootgesteld</i>	3786 (86.1)	5.66 (2.36)	2.91 (1.39)	2.75 (1.25)
<i>Wel blootgesteld</i>	609 (13.9)	6.37 (2.48)	3.39 (1.37)	2.98 (1.35)
Genderrolvattingen				
<i>Omgekeerde dubbele moraal</i>	411 (8.9)	6.02 (2.42)	3.15 (1.33)	2.87 (1.29)
<i>Gendergelijkwaardigheid</i>	3225 (70)	5.86 (2.39)	3.04 (1.33)	2.83 (1.27)
<i>Traditioneel</i>	970 (21.1)	5.32 (2.39)	2.73 (1.36)	2.58 (1.26)

Noot. M= gemiddelde, SD= standaard deviatie

Pad c' (model 1)

Tabel 1 laat zien dat de groep die wel was blootgesteld aan internetpornografie hoger scoorde op CWG (M=6.37, SD=2.48) dan de groep die niet was blootgesteld aan internetpornografie (M=5.66, SD=2.36). Tabel 2 (model 1) laat zien dat het verschil tussen deze twee groepen op de afhankelijke variabele CWG significant was, $\beta = 0.1$, $t=5.63$, $p<.001$, $R^2= .033$, ook na controle voor leeftijd. De groep die wel was blootgesteld aan internetpornografie heeft dus vaker over seksuele wensen en grenzen gesproken.

Daarnaast scoorden meisjes die wel waren blootgesteld aan internetpornografie significant hoger op het “praten over wensen” dan meisjes die niet waren blootgesteld aan internetpornografie, $\beta = 0.11$, $t=6.78$, $p<.001$, $R^2= .053$ (Tabel 4, model 1). Hetzelfde geldt voor het “praten over grenzen”; meisjes die wel waren blootgesteld aan internetpornografie scoorden significant hoger op het “praten over grenzen” dan meisjes die niet waren blootgesteld aan internetpornografie, $\beta = 0.06$, $t=3.49$, $p<.001$, $R^2= .010$ (Tabel 5, model 1). De proportie verklaarde variantie was groter bij het “praten over wensen” ($R^2=.053$) dan bij het “praten over grenzen” ($R^2=.010$).

Pad a

Tabel 3 laat tevens de resultaten zien van de analyse van het verband tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolvattingen. De groep die wel was

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

blootgesteld aan internetpornografie scoorde significant lager op genderrolopvattingen dan de groep die niet was blootgesteld aan internetpornografie, $\beta = -0.04$, $t = -2.46$, $p = .01$, $R^2 = .008$. De groep die niet was blootgesteld aan internetpornografie hanteerde dus meer traditionele genderrolopvattingen dan de groep die wel was blootgesteld aan internetpornografie.

Pad b (model 2)

Model 2 uit Tabel 2 laat zien dat meisjes die hoger scoorden op genderrolopvattingen significant lager scoorden op CWG, $\beta = -0.07$, $t = -4.02$, $p < .001$, $R^2 = .030$, ook na controle voor leeftijd. Meisjes met meer traditionele genderrolopvattingen scoorden dus lager op het praten over wensen en grenzen. Dit geldt ook voor het “praten over wensen”, $\beta = -0.07$, $t = -4.52$, $p < .001$, $R^2 = .048$ (Tabel 4, model 2) en het “praten over grenzen” afzonderlijk, $\beta = -0.05$, $t = -2.84$, $p = .004$, $R^2 = .010$ (Tabel 5, model 2). De proportie verklaarde variantie was hierbij groter bij het “praten over wensen” ($R^2 = .048$) dan bij het “praten over grenzen” ($R^2 = .010$).

Pad c (model 3)

Tabel 2 (model 3) geeft de resultaten weer van de analyse van het verband tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG, gemedieerd door genderrolopvattingen. Deze relatie is getoetst met behulp van een multiële regressieanalyse. De directe relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG is in model 3 opnieuw getoetst, met genderrolopvattingen als tweede voorspeller en met leeftijd als controlevariabele. Meisjes die waren blootgesteld aan internetpornografie scoorden, ook na controle voor genderrolopvattingen, significant hoger op CWG, $\beta = 0.09$, $t = 5.46$, $p < .001$, $R^2 = .037$. Het effect was weliswaar kleiner, maar nog steeds significant. Dit houdt in dat er bij de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG sprake leek te zijn van een partiële mediatie. Het mediatiemodel verklaarde 3.7% van de totale variantie ($R^2 = .037$). Om te kunnen bepalen of de effecten van de voorspellers sterker zijn voor het “praten over wensen” of voor het “praten over grenzen”, zijn er aparte multiële regressieanalyses uitgevoerd voor beide afhankelijke variabelen, weergegeven in model 3 van Tabel 4 (praten over wensen) en in model 3 van Tabel 5 (praten over grenzen).

De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en “praten over wensen” leek eveneens partieel gemedieerd te worden door genderrolopvattingen, $\beta = 0.11$, $t = 6.6$, $p < .001$, $R^2 = .058$, net zoals bij “praten over grenzen”, $\beta = 0.06$, $t = 3.37$, $p = .001$, $R^2 = .013$. Het effect van blootstelling aan internetpornografie, gemedieerd door genderrolopvattingen, was sterker

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

bij “praten over wensen” dan bij “praten over grenzen”. Blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen verklaarden gezamenlijk 5.8% van de variantie van “praten over wensen” ($R^2 = .058$), wat hoger was dan de verklaarde variantie van “praten over grenzen”, dit was namelijk 1.3% ($R^2 = .013$). Een Sobel-test wees uit dat het mediatie-effect bij CWG niet significant was ($Z=0.81$). Ook was het mediatie-effect bij “praten over wensen” niet significant ($Z=0.92$), evenals bij “praten over grenzen” ($Z=0.93$).

Tabel 2

Multipel regressieanalyses van de relatie tussen internetpornografie en de communicatie over wensen en grenzen (CWG), de relatie tussen genderrolopvattingen en CWG en de relatie tussen internetpornografie en CWG gemedieerd door genderrolopvattingen

	t	β	SE	R^2
Model 1:				.033
Leeftijd	8.67	0.15***	0.01	
Internetpornografie	5.63	0.1***	0.11	
Model 2 (B):				.030
Leeftijd	9.32	0.15***	0.01	
Genderrolopvattingen	-4.02	-0.07***	0.05	
Model 3 (C’):				.037
Leeftijd	8.28	0.14***	0.01	
Genderrolopvattingen	-3.9	-0.07***	0.05	
Internetpornografie	5.46	0.09***	0.11	

Noot. *** $P < .001$, SE= standaardfout, $R^2 = R$ square

B: De relatie tussen genderrolopvattingen en de afhankelijke variabele CWG

C’: De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG, “praten over wensen” en “praten over grenzen”, gecontroleerd voor genderrolopvattingen

Tabel 3

Lineaire regressieanalyse van de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen, gecontroleerd voor leeftijd

	t	β	SE	R^2
Model 1 (A):				.008
Leeftijd	-4.89	-0.08***	0.004	
Internetpornografie	-2.46	-0.04*	0.04	

Noot. * $P < .05$, *** $P < .001$, SE= standaardfout, $R^2 = R$ square

A: De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

Tabel 4

Multipel regressieanalyses van de relatie tussen internetpornografie en praten over wensen, de relatie tussen genderrolvattingen en praten over wensen en de relatie tussen internetpornografie en praten over wensen, gemedieerd door genderrolvattingen

	t	β	SE	R²
Model 1:				.053
Leeftijd	11.35	0.19***	0.01	
Internetpornografie	6.78	0.11***	0.06	
Model 2 (B):				.048
Leeftijd	12.03	0.2***	0.01	
Genderrolvattingen	-4.52	-0.07***	0.03	
Model 3 (C'):				.058
Leeftijd	10.93	0.18***	0.01	
Genderrolvattingen	-4.27	-0.07***	0.03	
Internetpornografie	6.6	0.11***	0.06	

Noot. *** $P < .001$, SE= standaardfout, R² = R square

B: De relatie tussen genderrolvattingen en de afhankelijke variabele praten over wensen

C': De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en praten over wensen, gecontroleerd voor genderrolvattingen

Tabel 5

Multipel regressieanalyses van de relatie tussen internetpornografie en praten over grenzen, de relatie tussen genderrolvattingen en praten over grenzen en de relatie tussen internetpornografie en praten over grenzen, gemedieerd door genderrolvattingen

	t	β	SE	R²
Model 1:				.010
Leeftijd	4.46	0.08***	0.01	
Internetpornografie	3.49	0.06***	0.06	
Model 2 (B):				.010
Leeftijd	4.96	0.08***	0.01	
Genderrolvattingen	-2.84	-0.05**	0.02	
Model 3 (C'):				.013
Leeftijd	4.17	0.07***	0.01	
Genderrolvattingen	-2.87	-0.05**	0.03	
Internetpornografie	3.37	0.06**	0.06	

Noot. ** $P < .01$, *** $P < .001$, SE= standaardfout, R² = R square

B: De relatie tussen genderrolvattingen en de afhankelijke variabele praten over grenzen

C': De relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en praten over grenzen, gecontroleerd voor genderrolvattingen

Discussie

Het doel van het huidige onderzoek was om bij adolescente meisjes het verband te onderzoeken tussen blootstelling aan internetpornografie en de communicatie over wensen en grenzen met de laatste partner (CWG) en om na te gaan of dit verband gemedieerd werd door genderrolopvattingen. Tegen de verwachting scoorden meisjes die waren blootgesteld aan internetpornografie significant hoger op CWG dan meisjes die niet waren blootgesteld aan internetpornografie. Ook tegen de verwachting, scoorden meisjes die waren blootgesteld aan internetpornografie significant lager op traditionele genderrolopvattingen. Meisjes die traditionele genderrolopvattingen hanteerden, scoorden naar verwachting significant lager op CWG. Het gevonden directe effect was dus positief en het indirecte effect, via genderrolopvattingen, was negatief. Er leek hierbij sprake te zijn van een partiële mediatie, maar de Sobel's test wees uit dat het mediatie-effect niet significant was.

Blootstelling aan internetpornografie en CWG

De hypothese dat blootstelling aan internetpornografie negatief gerelateerd zou zijn aan CWG is in het huidige onderzoek niet bevestigd. Er is juist een tegenovergesteld verband gevonden; meisjes die aan internetpornografie waren blootgesteld scoorden hoger op CWG. Dit effect bleek ook significant nadat er gecontroleerd werd voor leeftijd. In andere onderzoeken is daarentegen juist aangetoond dat blootstelling aan internetpornografie negatief gerelateerd was aan het aangeven van wensen en grenzen (Simons et al., 2012; Impett et al., 2006; Hill & Fischer, 2008; Bonino et al., 2006). De objectiveringstheorie veronderstelde dit ook want deze theorie gaat ervan uit dat vrouwen in pornografie als object worden weergegeven, hetgeen bij kan dragen aan verminderde waarde die aan wensen en grenzen van vrouwen wordt gehecht (Fredrickson & Roberts, 1997).

De bevindingen in de huidige studie kunnen op verschillende manieren verklaard worden. Ten eerste zouden meisjes die veel aan internetpornografie worden blootgesteld, wellicht meer durven te communiceren over wensen en grenzen wanneer ze zien dat vrouwelijke personages in internetpornografie dit ook doen (Hald, Kuyper, Adam, & de Wit, 2013). Dit zou betekenen dat een aantal theorieën over de invloed van blootstelling aan internetpornografie aan overtuigingskracht inboet en de invloed van internetpornografie op CWG niet altijd negatief is, zoals gedacht.

Een andere mogelijke verklaring is dat het omgekeerde effect sterker aanwezig was: meisjes die meer communiceerden over wensen en grenzen keken meer naar

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

internetpornografie. Echter, omdat de dataset cross-sectioneel was kan er geen uitspraak worden gedaan over een causaal verband. Ook zouden confounders, zoals persoonlijkheid, een rol gespeeld kunnen hebben (Brown & L'Engle, 2009). Uit een longitudinaal onderzoek blijkt dat adolescenten die hoger scoorden op "sensation-seeking" ook hoger scoorden op het kijken naar internetpornografie (Brown & L'Engle, 2009). Daarnaast beschikten "sensation-seekers" over meer autonomie en lef om over seksuele wensen en grenzen te praten en waren zij seksueel assertiever (Gaither & Sellbom, 2003). Omdat persoonlijkheid in de dataset van Seks onder je 25^e niet is onderzocht kan hier in de huidige studie geen uitspraak over worden gedaan.

Er zijn ook enkele methodologische factoren die mogelijk een rol speelden. Allereerst is de groep die is blootgesteld aan internetpornografie veel kleiner dan de groep die niet is blootgesteld aan internetpornografie. Dit biedt een verklaring voor de significante relatie met een kleine effectgrootte. Ten tweede kan er in het huidige onderzoek sprake zijn van onderrapportage, wat de resultaten vertekend kan hebben. Wellicht geven meisjes die sowieso al meer praten over wensen en grenzen ook makkelijker toe dat ze wel eens naar internetpornografie hebben gekeken, vergeleken met meisjes die meer moeite hebben met het praten over wensen en grenzen. Alternatieve mogelijkheden en methodologische factoren kunnen dus een rol hebben gespeeld in de relatie tussen internetpornografie en CWG.

Blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen

De hypothese dat blootstelling aan internetpornografie positief gerelateerd zou zijn aan traditionele genderrolopvattingen is in het huidige onderzoek niet bevestigd. In het huidige onderzoek scoorden meisjes die blootgesteld werden aan internetpornografie juist lager op traditionele genderrolopvattingen dan meisjes die niet waren blootgesteld aan internetpornografie. Ook na controle voor leeftijd was het effect van internetpornografie op genderrolopvattingen significant.

Dat er in het huidige onderzoek een negatief verband is gevonden tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen, kan door een aantal factoren verklaard worden. Ten eerste zouden meisjes die minder traditionele genderrolopvattingen hanteren meer naar internetpornografie kunnen kijken (Ybarra & Mitchell, 2005), of ze durven dit sneller toe te geven dan meisjes met traditionele genderrolopvattingen. Sociaal wenselijke antwoorden kunnen dus een rol hebben gespeeld, waardoor er sprake kan zijn van onderrapportage.

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

Ten tweede is zowel de groep die is blootgesteld aan internetpornografie als de groep die traditionele genderrolopvattingen hanteerde erg klein. Deze kleine groepsgroottes zorgen sneller voor significante effecten met kleine effectgroottes. Ook waren genderrolopvattingen niet normaal verdeeld, doordat een hele grote groep aangaf gendergelijkwaardigheid te hanteren. Mogelijk hebben respondenten in het huidige onderzoek aangegeven dat ze gendergelijkwaardige opvattingen hanteerden omdat dit meer sociaal wenselijk is. Uit meerdere onderzoeken blijkt namelijk dat een groter deel van de respondenten opvattingen hanteerde die gerelateerd zijn aan traditionele genderrolopvattingen (Milhausen & Herold, 1999; Greene & Faulkner, 2005). Ook kan de operationalisatie van het concept een rol hebben gespeeld. Deze is namelijk slechts gemeten aan de hand van twee vragen. Deze twee vragen geven wellicht een minder realistisch beeld van de daadwerkelijke genderrolopvattingen. Er bestaan dus meerdere, vooral methodologische factoren die kunnen verklaren waarom de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en genderrolopvattingen in het huidige onderzoek negatief bleek te zijn.

Genderrolopvattingen en CWG

De hypothese dat genderrolopvattingen negatief gerelateerd zouden zijn aan CWG is in het huidige onderzoek bevestigd. Hierbij scoorden meisjes die meer traditionele genderrolopvattingen hanteerden lager op het communiceren over wensen en grenzen, wat tevens in overeenstemming was met de empirie (Greene & Faulkner, 2005; Muehlenhard & McCoy, 1991). Ook hier geldt dat genderrolopvattingen niet normaal verdeeld waren en dat de groep die traditionele genderrolopvattingen hanteerde erg klein was, wat de kans op een significant effect vergroot. De relatie tussen genderrolopvattingen en CWG was ook na controle voor leeftijd significant.

Het mediërende effect van genderrolopvattingen

De hypothese dat genderrolopvattingen de relatie mediëren tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG, is in het huidige onderzoek niet bevestigd. Alle bovengenoemde relaties zijn afzonderlijk getoetst en bleken significant te zijn. Blootstelling aan internetpornografie was significant gerelateerd aan CWG wanneer en gecontroleerd werd voor genderrolopvattingen. Ook na controle voor leeftijd waren de effecten significant, met kleinere effectgroottes. Hierdoor leek er een partieel mediatie-effect te bestaan, maar de Sobel's test wees uit dat deze niet significant was. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

het effect van genderrolvattingen op CWG vooral gevormd werd door de grootste groep meisjes, die geen internetpornografie keken. In de verschillende analyses lijkt steeds een andere groep de boventoon te hebben gevoerd, waardoor er wel samenhang bestond tussen alle variabelen, maar dat de samenhang niet gezamenlijk in een mediatiemodel bestond.

Limitaties en suggesties voor verder onderzoek

De huidige studie had een steekproef van 4606 meisjes. De generaliseerbaarheid van de resultaten in het huidige onderzoek is daarmee groot. De effectgroottes van de significante resultaten zijn echter klein en kunnen verklaard worden door de kleine groepsgroottes van zowel de groep die is blootgesteld aan internetpornografie als de groep die traditionele genderrolvattingen hanteerde. Deze kleine groepsgroottes kunnen door een aantal factoren verklaard worden. Ten eerste kan bij genderrolvattingen de operationalisatie van het concept een rol hebben gespeeld. Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek is dat er betere meetinstrumenten worden ontwikkeld waarin meer vragen worden gesteld om de genderrolvattingen te meten. Ten tweede kunnen sociaal wenselijke antwoorden een rol hebben gespeeld wat tot onderrapportage kan hebben geleid.

Verder is er gebruik gemaakt van een cross-sectioneel design. Er is dus alleen samenhang gemeten tussen de variabelen waardoor er geen uitspraken kunnen worden gedaan over causaliteit. Ook kunnen confounders een belangrijke rol hebben gespeeld in de huidige studie. In vervolgonderzoek dient persoonlijkheid als confounder te worden onderzocht, omdat “sensation seeking” mogelijk een rol speelt in deze relaties. Er is meer longitudinaal onderzoek nodig om richting te kunnen geven aan de gevonden verbanden en om te onderzoeken of de relatie tussen blootstelling aan internetpornografie en CWG gemedieerd wordt door genderrolvattingen.

Implicaties

De resultaten van het huidige onderzoek geven meer inzicht in de factoren die bijdragen aan CWG. Hiermee wordt bijgedragen aan kennis over CWG, wat noodzakelijk is om de seksuele gezondheid van adolescente meisjes, door middel van geschikte interventies, te kunnen verbeteren. Meisjes die hoger scoren op CWG zullen namelijk beter in staat zijn om ongewenste seks te weigeren en meer seksueel plezier te ervaren (Hurlbert, 1991). Ondanks dat de resultaten in het huidige onderzoek aantonen dat meisjes die zijn blootgesteld aan internetpornografie juist hoger scoren op CWG, betekent het, gezien bovengenoemde

INTERNETPORNOGRAFIE EN DE COMMUNICATIE OVER WENSEN EN GRENZEN

beperkingen, nog niet dat blootstelling aan internetpornografie bijdraagt aan betere CWG. Wellicht is de invloed van blootstelling aan internetpornografie op CWG niet zo eenduidig en er kan ook sprake van een selectie-effect zijn, waarbij meisjes met een hoge CWG hun wensen onderzoeken door bijvoorbeeld naar porno te kijken.

Voor zover bekend is dit de eerste studie die de verbanden tussen blootstelling aan internetpornografie, genderrolopvattingen en CWG laat zien. De huidige studie is hierin vernieuwend en laat een nieuw perspectief zien over de factoren die bijdragen aan CWG. Mogelijk is blootstelling aan internetpornografie niet zo nadelig voor CWG bij adolescente meisjes als voorheen gevonden is (Simons et al., 2012; Bonino et al., 2006; Impett et al., 2006, Hill & Fischer, 2008).

Longitudinaal onderzoek kan meer inzicht geven in de richtingen van deze verbanden, en daarmee ook welke groepen meer risico lopen om lager te scoren op CWG. Interventies kunnen hier vervolgens op worden aangepast door bepaalde aspecten te ontwikkelen die aandacht besteden aan het belang van CWG voor de seksuele gezondheid, aan de invloed van internetpornografie hierop en aan de rol van genderrolopvattingen.

Literatuur

- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 1173–1182. doi:10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bonino, S., Ciairano, S., Rabaglietti, E., & Cattelino, E. (2006). Use of pornography and self-reported engagement in sexual violence among adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, *3*, 265-288. doi:10.1080/17405620600562359
- Braun-Courville, D. K., & Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health*, *45*, 156-162. doi:10.1016/j.jadohealth.2008.12.004
- Brown, J. D., & L'Engle, K. L. (2009). X-rated: Sexual attitudes and behaviors associated with U.S. early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research* *36*, 129-151. doi:10.1177/0093650208326465
- Fredrickson, B. L., Roberts, T.-A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, *21*, 173-206. doi:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x
- van Fulpen, M., Bakker, F., Breeman, L., Poelman, J., Schaalma, H., & Vanwesenbeeck, I. (2002). *Vmbo-scholieren, seksualiteit en seksuele vorming. Het effectonderzoek naar de vernieuwde versie van het lespakket "Lang Leve de Liefde"*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep
- Gaither, G. A., & Sellbom, M. (2003). The sexual sensation seeking scale: Reliability and validity within a heterosexual college student sample. *Journal of Personality Assessment*, *81*, 157-167, doi:10.1207/S15327752JPA8102_07
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1994). *Growing up with television: The cultivation perspective*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc
- de Graaf, H., Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). Conclusie. In: de Graaf et al., *Seks onder je 25e: seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon
- Greene, K. & Faulkner, S. L. (2005). Gender, belief in the sexual double standard, and sexual talk in heterosexual dating relationships. *Sex Roles*, *53*, 239-251. doi:10.1007/s11199-005-5682-6.
- Hald, G. M., Kuyper, L., Adam, P. C. G., & de Wit, J. B. F. (2013). Does viewing explain doing? Assessing the association between sexually explicit materials use and sexual

- behaviors in a large sample of Dutch adolescents and young adults. *The Journal of Sexual Medicine*, 10, 2986- 2995. doi:10.1111/jsm.12157
- Hald, G. M., Malamuth, N. N., & Lange, T. (2013). Pornography and sexist attitudes among heterosexuals. *Journal of Communication*, 63, 638-660. doi:10.1111/jcom.12037
- Hill, M. S., & Fischer, A. R. (2008). Examining objectification theory: Lesbian and heterosexual women's experiences with sexual-and self-objectification. *The Counseling Psychologist*, 36, 745-776. doi:10.1177/0011000007301669
- Hurlbert, D. F. (1991). The role of assertiveness in female sexuality: A comparative study between sexually assertive sexually nonassertive women. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 17, 183-190. doi:10.1080/00926239108404342
- Impett, E. A., & Peplau, L. A. (2002). Why some women consent to unwanted sex with a dating partner: Insights from attachment theory. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 360-370. doi:10.1111/1471-6402.t01-1-00075
- Impett, E. A., Schooler, D., & Tolman, D. L. (2006). To be seen and not heard: Femininity ideology and adolescent girls' sexual health. *Archives of Sexual Behavior*, 35, 129-142. doi:10.1007/s10508-005-9016-0
- Kalof, L. (2000). Vulnerability to sexual coercion among college women: A longitudinal study. *Gender Issues*, 18, 47-58. doi:10.1007/s12147-001-0023-8
- Klaassen, M. J. E. & Peter, J. (2014). Gender (in)equality in internet pornography: A content analysis of popular pornographic internet videos. *The Journal of Sex Research*, 0, 1-15. doi:10.1080/00224499.2014.976781
- Milhausen, R. R., & Herold, E. S. (1999). Does the sexual double standard still exist? Perceptions of university women. *The Journal of Seks Research*, 36, 361-368. doi:10.1080/00224499909552008
- Muehlenhard, C. L., & McCoy, M. L. (1991). Double standard/ double bind: The sexual double standard and women's communication about sex. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 447-461. Retrieved from: <http://www.sagepub.com>
- Murnen, S. K., Perot, A., & Byrne, D. (1989). Coping with unwanted sexual activity: Normative responses, situational determinants, and individual differences. *The Journal of Sex Research*, 26, 85-106. doi:10.1080/00224498909551493
- O'Sullivan, L. F. & Allgeier, E. R. (1998). Feigning sexual desire: Consenting to unwanted sexual activity in heterosexual dating relationships. *The Journal of Sex Research*, 35, 234-243. doi:10.1080/00224499809551938

- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication, 59*, 407-433. doi:10.1111/j.1460-2466.2009.01422.x
- Rickert, V. I., Sanghvi, R., & Wiemann, C. M. (2002). Is lack of sexual assertiveness among adolescent and young adult women a cause for concern? *Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 34*, 178-183. doi:10.2307/3097727
- Simons, L. G., Simons, R. L., Lei, M. K., & Sutton, T. E. (2012). Exposure to harsh parenting and pornography as explanations for males' sexual coercion and females' sexual victimization. *Violence and Victims, 27*, 378-395. doi:10.1891/0886-6708.27.3.378
- Steele, J. R., & Brown, J. D. (1995). Adolescent room culture: Studying media in the context of everyday life. *Journal of Youth and Adolescence, 24*, 551-576. doi:10.1007/BF01537056
- To, S. M., Ngai, S. S. Y., & Kan, S. M. L. (2012). Direct and mediating effects of accessing sexually explicit online materials on Hong Kong adolescents' attitude, knowledge, and behavior relating to sex. *Children and Youth Services Review, 34*, 2156-2163. doi:10.1016/j.childyouth.2012.07.019
- Vanwesenbeeck, I. (2011). [Oratie]. Diverse verlangens. Seksuele ontwikkeling onder moderne dubbele moraal. *Tijdschrift voor seksuologie, 35*, 232-239
- Varga, C. A. (2003). How gender roles influence sexual and reproductive health among South African adolescents. *Studies in Family Planning, 34*, 160-172. doi:10.1111/j.1728-4465.2003.00160.x
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2005). Exposure to internet pornography among children and adolescents: A national survey. *Cyber Psychology & Behavior, 8*, 473-486. doi:10.1089/cpb.2005.8.473